

Dorovský, Ivan

Odešel velký slavista a bulharista

Opera Slavica. 1998, vol. 8, iss. 3, pp. 47-49

ISSN 1211-7676

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/117160>

Access Date: 19. 02. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

časopisu *Opera Slavica*, jehož úlohu v československé rusistice po roce 1990 vysoce hodnotil.

Po studiu rusistiky působil prof. Vladimír Kostřica na pedagogických institutech v Pardubicích a Hradci Králové; v Olomouci natrvalo zakotvil roku 1968. Pobýval na stážích a přednáškových pobytech v Rusku a Polsku. Doménou vědecké práce prof. Vladimíra Kostřici byla tzv. ruská klasická literatura a z ní – jak sám říkal a psal – spisovatelé z druhé řady, tedy zasutí, polozapomenutí autoři, kteří nebyli ani tak tvůrčími celebritami, jako spíše kreátory poetiky, bez nichž si vývoj literatury nelze představit. Kostřicovy publikace kroužily kolem několika autorů, jejichž tvorbu z různých stran nastavoval a pečlivě zkoumal – Garšin, Pomjalovskij, Leskov. Přitom se nezřídka dotkl řady dalších problémových okruhů, mimo jiné vztahu literatury a výtvarného umění, problému literárního cyklu, individuálního žánrového systému, barevného koloritu v próze, anekdoty, cykličnosti a skupinovosti literárních jevů.

Měl jsem to štěstí, že se moje zájmy se zájmy Vladimíra Kostřici místy prostupovaly: našimi společnými láskami byli právě literární outsidersi a zejména N. S. Leskov. Z tohoto důvodu mi byla a je Kostřicova metoda vyhledávání zasutých jevů, jejichž klíčový poetologický význam je nepopíratelný, velmi blízká. Právě v ní vidím největší přínos jeho badatelského úsilí vyznačujícího se nejen objevitelskou vášní, bystrým zrakem, ale také až pozitivistickou pečlivostí a úctou k významově zatíženému detailu.

Nelze opomenout ani organizační činnost prof. Kostřici, která směřovala k vytváření rusistických a slavistických pospolitostí: mimo jiné i jeho zásluhou probíhaly po roce 1990 známé olomoucko-brněnské rusistické semináře v situaci, kdy právě rusistika potřebovala metodologické impulsy a nové sebevědomí. Prof. Kostřica byl jedním z těch, kteří dbali o výchovu nových rusistů: koneckonců těsně před vypuknutím smrtelného onemocnění habilitoval ještě svého nástupce. Pod vedením prof. V. Kostřici, který navázal na práci svého předchůdce prof. M. Zahradky, se olomoucká rusistika profilovala jako pracoviště orientující se na srovnávací česko-ruská studia, literární dějiny, literárněvědnou lexikografii a širokou problematiku společenské reflexe literárních jevů. Mezinárodní spolupráce realizující se mimo jiné v pravidelně pořádaných Olomouckých dnech rusistů je toho dokladem.

Odchodem prof. Vladimíra Kostřici utrpěla česká slavistika a rusistika citelnou ztrátu.

Ivo Pospíšil

Odešel velký slavista a bulharista

Po delší zákeřné nemoci zemřel v Praze dne 5. května 1998 prof. PhDr. Zdeněk Urban, DrSc., dr.h. c., dlouholetý pracovník katedry slavistiky Filozofické fakulty Univerzity Karlovy. Patřil k nejvýznamnějším českým slavistům a byl po celých pět desetiletí vůdčí vědeckou osobností české literárněvědné bulharistiky.

Hodnocení Urbanovy půlstoleté vědecké a pedagogické činnosti si zaslouží mnohem více místa, než mu můžeme v našem časopise věnovat. Narodil se 18. září 1925 v Praze. Na Filozofické fakultě Karlovy univerzity studoval bulharštinu a francouzštinu. Poté byl na studijním pobytu v Bělehradě a v Sofii.

Na základě disertace o makedonsky psané literatuře a jejím odrazu u nás získal v roce 1949 doktorát filozofie a v roce 1956 obhájil kandidátskou disertaci, která pak vyšla knižně pod názvem *Z dějin česko-bulharských kulturních styků* (1957, též bulharsky *Iz istorijata na česko-balgarskite kulturni vrązki*, 1961). O rok později se habilitoval pro dějiny bulharské literatury a od roku 1967 byl profesorem pro dějiny slovanských literatur, později přednášel na jiných oborech také o slovanské etnografii, folkloristice, jugoslavistice a sorabistice.

Ve své badatelské činnosti se ovšem Zd. Urban od samého počátku soustředil především na srovnávací studium slovanských literatur se zvláštním zřetelem k literatuře bulharské a české a na problematiku česko-bulharských kulturních styků. Spolu se svou manželkou Věrou nebo sám překládal jak bulharské, tak také francouzské autory.

Zd. Urban je autorem první ucelené práce o bulharském revolučním básníku Christu Botevovi (1948), několika desítek dalších monografií a mnoha stovek studií, statí, přehledů, recenzí a zpráv. Relativně neúplnější bibliografie jeho prací je v jeho knize *Čechi i bālgari – kulturni vzaimootnošenija* (Sofija 1981, s. 215-226) a ve sborníku k jeho sedmdesátinám *Nenasitnijat lovec* (Sofija 1995, s. 19-30).

Sám nebo ve spolupráci s dalšími českými nebo bulharskými slavisty vydal (kromě již uvedených monografií) knihu o vztahu Boženy Němcové k myšlence slovanské vzájemnosti a k literaturám slovanských národů *Pozapomenutá tvář Boženy Němcové* (1970), *Ivan Vazov* (1971, spolu s M. Canevovou), *Jiří Horák. Život a dílo* (1975, s A. Robkem a J. Petrem), *Slovník spisovatelů – Bulharsko* (1978, spolu s I. Dorovským, D. Hronkovou a L. Novákovou), *Kiril Christov v Čechách* (1978), *Bibliografický soupis prací akad. J. Horáka s přehledem jeho činnosti* (1979, s A. Robkem a J. Petrem) *Jan Máchal. Bibliografický soupis prací s přehledem jeho činnosti* (1983), *Století českého kalendáře* (1987), *Praga i bālgarskata filologija* (1992, s L. Řeháčkem). *Bālgari po češkite zemi* (1994, spolu s M. Moravcovou, K. Michajlovovou, V. Penčevem a V. Todorovem), *Češki stranici za Šumen prez Vāzraždaneto* (1995, s K. Vačkovou) aj.

Zdeněk Urban byl po Josefu Pátovi, kterého popravili němnečtí fašisté v roce 1942, jediným profesorem bulharské literatury a po Antonínu Frintovi jediným a nejzasvěcenějším znalcem lužicko-srbského pšemnictví a lidové slovesnosti v Praze. Jeden bulharský bohémista jej právem nazval „*nenасыtným lovcem*“ dosud neznámých archívních svědectví, zapomenutých nebo polozapomenutých stránek, netradičních souvislostí a kontextů. Vyznačoval se nesmírnou pracovitostí, vytrvalostí, cílevědomostí, zvědavostí, trpělivostí, neúnavným hledačstvím, kriticizmem a smyslem pro akribii a detail, z něhož dovedl sestavovat mozaiku nových pohledů a zobecnění.

Prof. dr. Zdeněk Urban, DrSc., byl v československé (české) literárněvědné bulharistice a slavistice tak trochu „*osamělým běžcem na dlouhých tratích*“. Nepatřil k žádně

skupině nebo „škole“. Nepřijímal snadno cizí názory a setrval na svých pozitivisticky zaměřených metodologických postupech založených mj. na téměř vyčerpávajícím zpracování všech dostupných pramenů k danému tématu. Urbanovy práce byly někdy některými českými slavisty neprávem přehlíženy a znevažovány. I když byl vědecky a politicky diskriminován, nikdy nezahořkl. Do jisté míry ho stihl osud jemu v mnoha ohledech blízkého folkloristy Jiřího Polívky: vědeckým významem svého díla i svými osobními styky byl více znám a uctíván u ostatních Slovanů nebo např. v Německu a jinde, než doma.

Slovanská literární historie a česká bulharistika v Zdeňku Urbanovi ztratily vědce nevšední erudice a skromného člověka s „*apoštolským sebeodříkáním*“, po němž zůstaly četné nedokončené práce a nerealizované plány.

Ivan Dorovský

Nesouhlasná poznámka k recenzi I. Pospíšila: „Nová ruština ...“, Opera slavica – Slavistické rozhledy VIII., 1998, č. 1, s. 57-59.

Domnívám se, že při hodnocení jakékoliv jazykové učebnice si musíme položit otázku, komu má učebnice sloužit, čeho má její uživatel dosáhnout.

Vzhledem k tomu, že po roce 1989 výuka ruskému jazyku na základních školách byla téměř zcela nahrazena výukou převážně anglickému, zčásti německému jazyku, střední školy se ocitly ve zcela nové situaci, kdy zájemci z řad studentů si osvojují ruský jazyk od základů, tj. od azbuky. Mezi studenty jsou nejen gymnazisté, ale i žáci středních odborných škol, především obchodních akademií.

Základním požadavkem tedy je, aby si žáci středních škol při poměrně nízké dotaci vyučovacích hodin osvojili základy ruského jazyka a dosáhli určitého stupně komunikativní kompetence, tj. určité dovednosti ve čtení a poslechu, v ústním a písemném vyjadřování.

Od jazykové učebnice, zejména v počáteční fázi výuky, se nemůže očekávat, že bude současně literárním, kulturním, politologickým či historickým kurzem země či zemí studovaného jazyka.

O teoretických východiscích lingvodidaktické koncepce, na jejímž základě autoři St. Jelínek, J. Folprechtová, R. Hříbková a H. Žofková přistoupili ke zpracování učebního komplexu *Raduga I* a *Raduga II*, se hovoří v *Metodické příručce Raduga I* na s. 3: „Učební soubor *Raduga* je založen na integrované lingvodidaktické koncepci využívající hodnotných výsledků, k nimž dospěly významné novější i dřívější směry vyučování cizím jazykům. Nejde však o střídání nesourodých prvků, ale o ucelenou soustavu, ve které každá jednotlivost zaujímá opodstatněné postavení a v níž se věnuje stálá pozornost organickému propojení textů, řečových intencí a situací i poznatků z reálie s výběrem a uspořádáním jazykového učiva a posloupností vzájemně navazujících úloh a cvičení.“